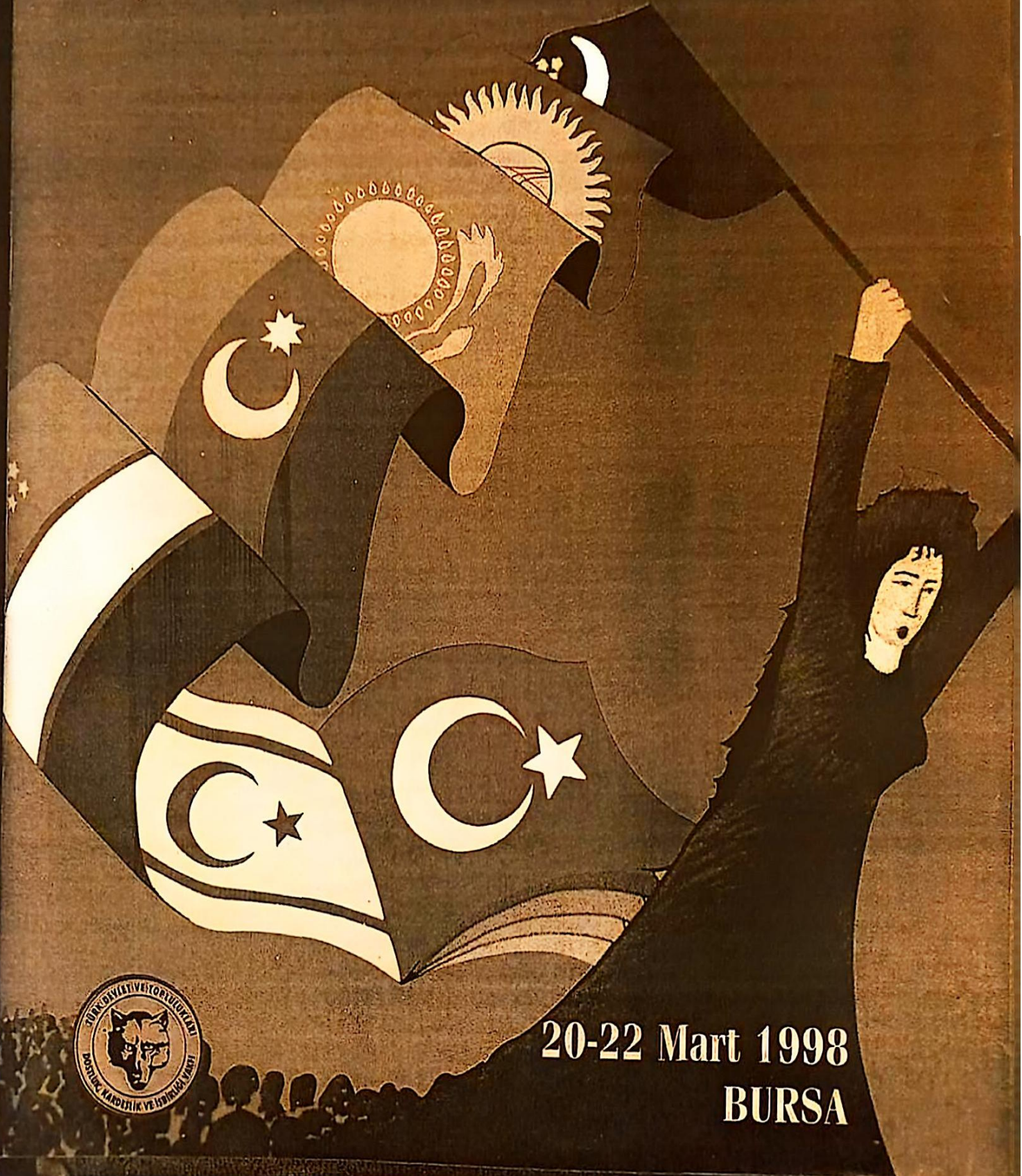

6.

TÜRK DEVLET VE TOPLULUKLARI
DOSTLUK, KARDEŞLİK VE
İŞBİRLİĞİ KURULTAYI

20-22 Mart 1998
BURSA

TÜRK BİRLİĞİ İÇİN AVRUPA TOPLULUĞU ÖRNEĞİ

Giriş

Türk Devlet ve Topluluklarının, bağımsızlık, demokrasi, lâiklik ve hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde; ekonomik, sosyal ve siyasal bir oluşum şeklinde, dünyanın kabul ettiği meşrû, karşılıklı çıkar ve hak dengesine dayalı bir birlikteliği kurmaları hukuk birliğinin sağlanması ile mümkün olacaktır.

Bilindiği gibi hukuk; toplumsal hayat içinde kişilerin birbirleriyle ve toplumu temsil eden güçle ilişkilerini düzenleyen ve uyulması, toplumu temsil eden güç tarafından yaptırıma bağlanmış kurallar bütünüdür.

Uluslararası alanda ise, devletlerin birbirleriyle ve oluşturulan üst organizasyon ile ilişkilerinin düzenlenmesi ve kurallara uyulmasının uluslar üstü güç tarafından yaptırımla sağlanması gerekmektedir.

• Başlıca hukuk sistemleri;

1. Roma Hukuku ve Cermen Hukuku'nun etkisini taşıyan ülkeler,
2. Anglo-Amerikan Hukuk Sistemi'nin uygulandığı ülkeler
3. İslâm Hukuku'nun uygulandığı ülkeler
4. Sosyalist ülkelerde uygulanan hukuk sistemi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin tabi bulunduğu Roma Hukuku Sistemi, Avrupa Topluluğu'nun da temel hukuk sistemini oluşturmaktadır (İngiltere hariç).

Türk Birliğini kurmak için 1945'te temeli atılarak başarılı sonuç veren Avrupa Topluluğu örneği esas alınabilir.

Bu noktada, Türk Birliği'nin hukukî yapısının belirlenmesinde Avrupa Topluluğu'nun oluşumu ve organları ile karar alma süreci önem taşımaktadır.

1. Avrupa Topluluğundan Önceki Gelişmeler

Avrupa Topluluğu'nun oluşum nedenlerini, organlarını ve karar yollarını bilmeden, bugünkü Avrupa Topluluğu'nu anlamak, toplulukça çıkarılan yönergelerin amaçlarını tespit etmek oldukça güçtür.

Avrupa, yüzyıllar boyunca dünyanın merkezi olmuş, büyük bilimsel ve teknik devrimler burada ortaya çıkmış, modern devletler Avrupa'da doğmuştur.

Bu yaratıcılık unsuru yanında eşi görülmemiş bir yayılcılık da Avrupa'nın bir karakteri olmuştur. İkinci Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'nın büyük devletleri dünyanın üçte birini sömürge haline getirmişler, bu bölgelere politik, askerî, ekonomik ve kültürel güçlerini kabul ettirmişlerdir. Ancak I. ve II. Dünya Savaşları Avrupa'da patlak vermiş, kıtayı iki defa harabeye çevirmiştir. İki süper devlet ABD ve SSCB dünyaya egemen olmuşlar, sömürge imparatorlukları çökmüş, sömürge ülkelerinin halkları özgürlük savaşlarına başlamışlardır. Avrupa'nın kendisi de yenilenler ve yenilenler, daha sonrada demir perde ile ikiye ayrılan iki siyasal sisteme bölünmüştür.

Avrupa'yı yeniden sağlam temellere oturtmak, yeniden canlılığa kavuşturmak, özellikle de gelecekteki çatışmaları ve şu anda topluluğu oluşturan ülkeler arasındaki savaş önlemek amacı

İle önlemler alınması için Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde çeşitli görüşler oluşmaya başlamış ve bu arzu çeşitli şekillerde kendisini göstermiştir. Örneğin; 1945'te **Winston Churchill** bir konuşmasında "bir çeşit Avrupa Birleşik Devletleri kurmak zorundayız"¹ demiştir.

1951'de Alman, Fransız, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda Dışişleri Bakanları Paris Antlaşmasını imzalayarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kurmuşlar, böylece Avrupa Topluluğunun temelini atmışlardır.

2. Avrupa Topluluğunun Oluşumu

Altı ülke Dışişleri Bakanları 1955'te, Avrupa'nın etkisini ve saygınlığını yeniden kazandırmak, nüfusunun hayat düzeyini sürekli olarak yükseltmek için Birleşik Avrupa kurulması gayesi ile bir komisyon kurarak, bu komisyonca hazırlanan "**Genel Bir Ekonomik Birlik ve Nükleer Alanda Bir Birlik Kurulması İmkanları**" konulu rapor, 29 Mayıs 1956'da Venedik'te toplanan Dışişleri Bakanları tarafından kabul edilmiş ve 1857'de imzalanan ve Roma Antlaşmaları olarak bilinen Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşmalarına temel olmuştur. Her iki antlaşma ulusal parlamentolarca onaylandıktan sonra 1 Ocak 1948 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²

Roma Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması bir arada Avrupa Topluluğu Hukuku'nun temelini oluşturmaktadır.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile başlayan bütünleşme gittikçe güçlenerek devam etmiş, önce Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun organları olan Meclis, Adalet Divanı ile Ekonomik ve Sosyal Komiteler tek ortak Meclis, tek Adalet Divanı ile tek Ekonomik ve Sosyal Komite olarak birleşmişler, daha sonra Birleştirme Antlaşması ile 1967 yılında her üç topluluğun Bakanlar Konseyi, Avrupa Ekonomik ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunun Komisyonları ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun yüksek otoritesi, Avrupa Toplulukları Komisyonu olarak birleştirilmiştir. Böylece Avrupa Toplulukları terimi ortaya çıkmış, günümüzde ise, bütünleşmeyi daha iyi yansıtan Avrupa Topluluğu terimi kullanılmaktadır.

Roma Antlaşmasının imzalanmasını izleyen yıllarda 1961'de İngiltere, İrlanda ve Danimarka katılma başvurusunda bulunmuşlar ve 1973'te de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olmuşlardır. 1961'de ortaklık antlaşması yapan Yunanistan 1981'de tam üye olmuş, İspanya ve Portekiz ise 1986'da üye olabilmişlerdir.

Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu Ortaklık Antlaşması 12 Eylül 1963'te imzalanan Ankara Antlaşması olup, 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir. Tam üyelik başvurusu ise, 14 Nisan 1987'de yapılmıştır.

3. Avrupa Topluluğunun Amacı

Avrupa Topluluğu'nun temelini oluşturan, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu, nükleer enerjinin daha yaygın bir biçimde barışçı amaçlarla kullanımı ve Avrupa'nın dünya enerji devrimi içinde geri kalmamasını sağlamayı amaçlarken, Avrupa Ekonomik Topluluğu³ Avrupa halkları arasında daha sıkı bir birlik kurulabilmesi için ülkeleri ayıran engellerin ortadan kaldırılması ile bu ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişmelerini ortak bir eylemle sağlamayı, hakların hayat ve

¹ ANDAÇ. G., "Uluslararası Ekonomik Entegrasyon ve Avrupa Topluluğunun Tarihçesi", **AT Genel Bilgilendirme Toplantısında Sunulan Bildiriler**, Ankara 1988, s.12.

² ANDAÇ. S.13.

³ GÜNGÖR. H., "Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma (Roma Antlaşması)", Ankara 1988, s.7-8. Bakınız, Roma Antlaşması md.2-3

istihdam koşullarını sürekli geliştirmeyi, ekonomik büyümede istikrarı, mübadelede dengeyi, rekabette hak düzenini, bölgeler arasında farklılıkları ve en az gelişmiş bölgelerinin açıklarının kapatılmasını, ortak bir ticarî politika yoluyla uluslar arası mübadelede ki kısıtlamaların dereceli olarak ortadan kaldırılmasını ve bütün bunların oluşturulması ile barışın ve özgürlüğün korunmasını hedeflemektedir.

4. Avrupa Topluluğu Organları ve İşleyişi

Belirtildiği gibi AT üç kuruluştan oluşmaktadır. Bunlar: Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğudur. Bu üç topluluk: Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Komisyon, Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Komite ile denetçiler Divanından oluşan ortak kurumlara sahiptir.

4.1 Bakanlar Konseyi

Komisyon tarafından getirilen öneriler, Bakanlar düzeyinde ele alınmadan önce üye ülkelerin daimî temsilcilerinden oluşan bir komitede değerlendirildikten sonra Bakanlar Konseyi'ne gönderilir. Oy birliği, salt çoğunluk ve ağırlıklandırılmış çoğunluk şeklinde karar alan Bakanlar Konseyi'nin başlıca görevleri ise, üye ülkelerin genel ekonomik politikalarının koordinasyonunu sağlamak ve Topluluk politikasını ilgilendiren kararları almaktır. Bakanlar Konseyi, Topluluğa ilişkin belli başlı kararları alan organ olup, hükmünü kendisine komisyon tarafından getirilen önerilere göre vermektedir.

4.2. Avrupa Parlamentosu

518 üyeli Avrupa Parlamentosu, bir yasama organından çok Topluluk sorunlarının ele alındığı bir danışma organı özelliğini taşımaktadır. Ancak, Topluluğun faaliyetleri üzerinde belli ölçüde demokratik denetim ve Komisyon ile Bakanlar Konseyini sorgulama hakkına sahip bulunması bu kuruma etkinlik kazandırmaktadır. Pratikte Parlamento'nun esas rolü, **"Komisyonun tüm önerilerini Bakanlar Konseyinde ele alınmadan önce incelemek ve görüş oluşturmaktır"** şeklinde ifade edilebilir.

4.3. Komisyon

17 üyesi bulunan Komisyon, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Antlaşmanın bekçisi konumunda olup, gerektiğinde Adalet Divanı'na gidilebilmesi kaydıyla üye ülkelerin antlaşma hükümlerine uymasını sağlamaktır.⁴ Yalnızca Komisyon Bakanlar Konseyi'ne öneride bulunabilmekte, dolayısıyla politika geliştirmek ve politikaların uygulanması için de gerekli önlemleri bir taslak olarak çıkartmak Komisyon'un görevleri arasındadır.

Bakanlar Konseyi'nce alınan kararları uygulayan ve tüm üye ülkelerin uymasını sağlayan Komisyon, dış ticaret gibi konularda Topluluk adına müzakerelere katılabilmektedir.

4.4. Adalet Divanı

Üye ülkeler, çeşitli kuruluşlar, şirketler ve bireylerin başvuruda bulunabildiği Adalet Divanı ise, Topluluğun diğer kuruluşlarından tamamen bağımsız olarak faaliyet göstermekte ve Bakanlar Konseyi, üye hükümetler, Komisyon ve diğer organların davranışlarının, Topluluğu ilgilendiren çeşitli antlaşmalara uygun olup olmadığına karar vermektedir. Ayrıca Divan, antlaşmaların ve bunlara dayanan kural ve yönetmeliklerin yorumdan kaynaklanan uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmaktadır.⁵

⁴ Avrupa Hakkında, Avrupa Topluluğu Enformasyon Temsilciliği Yayını, Ankara, 1982, s.10

⁵ Avrupa Hakkında, s.10

4.5. Ekonomik ve Sosyal Komite

Ekonomik ve Sosyal Komite de, Parlamento gibi bir danışma organı olup, Parlamento'dan farkı seçimle oluşturulmasıdır. Parlamento'nun siyasî gruplaşmaları temsil etmesine karşın bu komite Avrupa Ekonomik Topluluğu içindeki ekonomik gruplaşmaları temsil etmektedir.

4.6. Denetçiler Divanı

Her biri üye ülkelerden gelen ancak üye ülkeleri temsil etmeyen 12 üyeden oluşan Denetçiler Divanı ise; Topluluğun ve Topluluk bünyesinde yer alan bütün organların gelir ve harcama hesaplarını denetlemektedir.

5. Yasama ve Mevzuatla İlgili Düzenlemeler

Topluluk hukukunda yasama; temel yasama ve ikincil yasama olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bu yasamalar ise anlaşma ve imzalarla yerine getirilmektedir. Anlaşmaların ortaya koyduğu biçimiyle temel yasama, Topluluğun çeşitli amaçlarına ulaşmak için çalışan üye ülkelerin genel yükümlülüklerini ortaya koymaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilmesinin önündeki yolu açmak için, Topluluk hukukuyla ulusal hukukun çeliştiği durumlarda Topluluk Hukuku Ulusal Hukuka karşı üstünlük taşımaktadır. Anlaşmalarla oluşturulan hukuk karşısında hiçbir ulusal yasama kararı öncelik sahibi olamaz.

İkincil yasama ile yayımına izin verilen belgeler ise; üye ülkelere belli yükümlülük getiren ancak bunları nasıl yerine getireceklerini ortaya koymayan yönergeler, üye devletleri bağlayan yönetmelikler, bağlayıcı olmakla birlikte daha ziyade özel sorunlarla ilgili olan ve hükümetlere, firmalara ve bireylere hitap eden kararlar ve nihayet tavsiye ve görüşler olarak belirtilebilir.

Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, Avrupa Topluluğunda çıkan birincil kaynak niteliğindedir. Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, üç seriden oluşmaktadır.⁶

“C” Serisi: Komisyonun yasamaya ilişkin önerilerini kapsamaktadır. Ayrıca, Parlamenter sorunlarla ilgili Avrupa Parlamentosu önerilerini, Adalet Divanı kararlarına göre Ekonomik ve Sosyal Komite görüşlerine ilişkin öneriler için çağrılar ve teklifleri ve güncel ECU para değerlerini vermektedir.

“S” Serisi : Kamu çalışmaları ve topluluk sözleşmelerini, sağlamak için tekliflerin tebligatlarını verir.

“L” Serisi : Topluluk hukuku ve mevzuatının bulunduğu inanılır tekstlerdir.

Bu gazetelerde yayınlanan ve topluluk hukukunun yazılı kaynaklarını oluşturan düzenlemeler ise şunlardır.

Yönetmelik: Tüm unsurları ile bağlayıcıdır ve her üye ülkede doğrudan uygulanır.⁷

Yönetmelikler, Bakanlar Konseyi tarafından hazırlanabilmekle birlikte, daha ziyade Komisyonca hazırlanır. Her yönüyle bağlayıcı olup, üye ülkelerce yürürlükten kaldırılamaz veya değiştirilemezler. Yönetmeliklerin Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nin “L” serisinde yayımı gerekmektedir.

Yönerge: Üye devleti varılacak sonuç açısından bağlamakla birlikte, biçim ve amaçları seçme yetkisini ulusal kurumlara bırakır.⁸

⁶ MARTYN, John.. “Information Involments Of The European Community (2)”, Lawbirery Research, Paper, London 1987, s.29

⁷ Avrupa Topluluğu Sözlüğü, Ankara, 1984, s.105

⁸ Avrupa Topluluğu Sözlüğü, s.105

Topluluğun büyümesine ya da belli bir politikanın uyumlaştırılmasına yönelik plânların yürürlüğe konmasında, genellikle yönergelerin yayımına başvurulur. Bir yönergenin yayımı ile birlikte üye devletlerin sözkonusu yönergeyi kendi ulusal yasa - mevzuatlarına uydurmak için gerekli işlemleri yapmaları zorunluluğu doğar.

Komisyon en genel hatlarıyla yeni bir yönergenin gerekliliğine karar verdikten sonra, bağımsız uzmanlardan bir ya da bir kaçını, kendi deneyimlerine dayanan bir rapor hazırlamak üzere davet edilen uzmanların hazırlayacağı rapor, yönergenin içeriğini ve vurgulayacağı temel hususları ortaya koyar. Hazırlanan ön taslak, daha sonra üye ülke temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubu ile Topluluğun ilgili bir profesyonel organınca incelenir. İnceleme sırasında, genellikle taslak üzerinde değişiklik önerileri getirilir. Sonuçta, nihai biçimini alan taslak Bakanlar Konseyine sunulur ve aynı sırada Topluluğun Resmi Gazetesi'nin "C" serisi içinde yayınlanır.

Kararlar: Münferit durumlara ilişkindir. Örneğin: eşit olmayan rekabet gibi, herhangi bir karara karşı Adalet Divanına başvurularak itiraz edilebilmektedir.

Tavsiye ve Görüşler: Bunlar bağlayıcı olmakla birlikte, bir tür yükümlülükte getirmektedirler. Belli bir konuda yapılan bir başvuru üzerine alınan tavsiye ve görüşler, Bakanlar Konseyi ve Komisyon tarafından yayımlanmaktadır.

Sonuç

Türk Devlet ve Topluluklarının yukarıda belirtilen açıklamalar doğrultusunda, karşılıklı hak ve çıkar dengesine ve uluslar arası hukuka bağlı kalmak koşuluyla yürütülecek çalışmalarda, kamu hukuku alanı şimdilik ertelenerek öncelikle özel hukuka ilişkin uyumlaştırmaya hız verilmesi uygun görülmektedir.

Avrupa Topluluğu kurumlarının örnek alınması ve hukuk alanındaki uyumlaştırma başta olmak üzere ekonomik ve toplumsal kurumlara işlerlik kazandırılması önem taşımaktadır.

Şurası kaçınılmazdır ki, ekonomik, sosyal ve siyasal birliktelik için vazgeçilmez şart hukuki uyumdur.

Dr. GÜRSEL ÖZKAN (TÜRKİYE)

**

*

Son yıllarda İnternet bilgi ağındaki gelişmeler hepimiz tarafından malûmdur. Türk Dünyasına ait ekonomik ve sosyal verilerin aktarılmasında ve hızlı bir iletişimin sağlanmasında en ekonomik ve en yaygın ortam İnternet'tir. Türk Dünyasına ait bu kaynaklar Batı Dünyası tarafından İnternet aracılığıyla dağıtılmaktadır. Soros Vakfı ve bunun gibi amaçları hepimiz tarafından malûm olan bir çok kuruluş bu bölgelere serverler kurmuş ve Türk Dünyasının bilgi trafiğini tekellerine almış durumdadır. İsviçre Federal Mahkemesinin kararları tüm dünyaya İnternet aracılığıyla ulaşacaktır.

En kısa zaman içerisinde bir millî İnternet omurgasının hazırlanması ve belli bölgelere serverlerin kurulması Türk Dünyası için zarurîdir. Bu konuyla ilgili proje taslakları tarafımdan hazırlanmış durumdadır. Bu bilgi trafiğinde hızlı bir yatırıma ihtiyaç vardır. Gereğini arz ederim.

Araş. Gör. KUTLUK KAAAN SÜMER (TÜRKİYE)

**

*